

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Однією з найважливіших характеристик життєдіяльності суспільства на сьогодні є стабільне зростання масивів інформації, яка все більше набуває ролі каталізатора прискорення темпів економічного розвитку. Наразі відбувається не просто доведення інформації до споживача, але й аналітичне проблемне орієнтування інформаційних масивів, що надає можливість знаходити необхідну інформацію, представити загальний рівень досягнень у відповідній галузі економіки, спонукає до розвитку і вдосконалення методів та формування нових підходів і прийомів менеджменту, відкриває перспективи підвищення продуктивності та гнучкості управлінської діяльності [1].

На сучасному етапі розвитку ринку фінансових послуг в Україні питання інформаційного забезпечення діяльності фінансових установ на ринку набуває все більшої актуальності, оскільки, за умов розширення асортименту фінансових послуг, загострюється конкурентна боротьба на ринку. Для виживання та досягнення високих результатів діяльності на фінансових ринках необхідно удосконалити систему інформаційного забезпечення діяльності фінансових установ, активно нарощувати конкурентні переваги, постійно досліджувати і аналізувати як внутрішню, так і зовнішню інформацію, що надходить на фінансовий ринок загалом і в окрему фінансову установу зокрема.

Проблеми формування високоефективного ринку фінансових послуг розглядалися багатьма дослідниками і фахівцями. Особливо слід виділити таких відомих вчених як Дж. Акерлофа, В. Александрова, В. Вікрі, А. Гальчинського, Г. Марковіца, Ф. Мішкіна, Е. Петерса, М. Спенса, Дж. Стігліца та інших [2]. Значне місце займають дослідження та публікації з проблем формування інфраструктури фінансових ринків. Крім того, в окремих публікаціях приділено увагу деяким аспектам інформаційно-комунікативного забезпечення діяльності суб'єктів фінансового ринку. Так, В.В.Коваль наголошує на ролі інформаційної складової в діяльності інститутів фінансового ринку, а також аналізує вплив інноваційних рішень в інфокомунікаційній сфері на ринок фінансових послуг в контексті постійних технологічних трансформацій [3]. А Ю.О. Раделицький наголошує на асиметричності інформації на ринку фінансових послуг, виділяючи окремі види інформації, яка піддається асиметрії при різних типах фінансових послуг – кредитних, страхових, депозитних [4]. Однак аналіз публікацій показав, що питання формування ефективної системи інформаційного забезпечення ринку фінансових послуг, в тому числі подолання асиметричності інформації на цьому ринку, є недостатньо опрацьованими.

Метою даної статті є обґрунтування шляхів формування ефективної системи інформаційного забезпечення ринку фінансових послуг.

Дослідження соціально-економічної системи з позицій кібернетики довели, що вона являє собою систему, яка складається з окремих функціональних блоків, де відбуваються процеси регулювання і управління, що реалізуються рухом та перетворенням інформації. Принципово важливим при цьому є інноваційний характер інформації, яка виступає одночасно і як ресурс, і як результат суспільного виробництва.

Нова інформація є «пальним» для розвитку соціально-економічної системи. Сучасне швидкозмінливе середовище постійно висуває нові вимоги до суб'єктів, які існують та взаємодіють в цьому середовищі. Ці вимоги зумовлюють появу інформаційних перешкод, шумів в системі, які надалі стають «будівельним матеріалом» для генерування нової інформації у соціально-економічній системі. На основі постійних шумів та випадкових збурень виникають "соціальні мутації" [5]. При цьому "соціальні мутації" виступають в якості механізму генерування нової інформації в суспільних системах.

Взагалі, такі "мутації" або зміни в соціально-економічній системі визначаються перш за все рівнем соціального капіталу цієї системи. Розвинений соціальний капітал є чинником економічного саморозвитку, а інновації є лише інструментом реалізації потенціалу цього капіталу [6]. Чим якіснішим в інноваційній системі буде соціальний капітал, тим потужнішими стануть фінансові (а отже – інвестиційні) важелі для розвитку інновацій. Для формування якісного соціального капіталу

також необхідна інформація. Чим поінформованішим буде споживач щодо економічних процесів, тим раціональнішим він буде в своїх рішеннях, тим вищим буде його «професіоналізм» в процесі реалізації своїх потреб.

Важливою властивістю складних систем, якими є будь-які економічні системи, виступає емерджентність, що являє собою наявність таких специфічних властивостей, які не випливають з властивостей, притаманних елементам системи, а виникають у процесі їхньої взаємодії як наслідок відповідних окремих ефектів. Саме емерджентні властивості економічних систем є найменш доступними для спостереження та вимірювання, а загальні закономірності появи нових властивостей, породжуваних об'єднанням економічних об'єктів, явищ та процесів, можна виявити та кількісно описати, лише проаналізувавши значний обсяг інформації.

Сьогодні на глобальному рівні серед загроз і викликів нашій країні, пов'язаних із поширенням і розвитком інформаційних мереж, однією з найважливіших виступає проблема «цифрового розриву» (digital divide), що являє собою різницю в можливостях між тими, хто з технічних, політичних, соціальних або економічних причин має доступ до інформаційно-комунікаційних технологій, і тими, хто його не має. Такий розрив існує не тільки між різними країнами, а й між різними регіонами й навіть соціальними групами всередині країн. Є різні точки зору щодо масштабів і важливості для нас «цифрового розриву», зокрема його динаміки (збільшення чи зменшення), однак слід погодитись із тим, що він є відбиттям суспільно-економічної нерівності країни відносно світових стандартів освіти, охорони здоров'я, матеріального становища, якості життя, недосконалої системи забезпечення населення роботою, пенсійного утримання тощо [7].

Відповідно до Закону України «Про інформацію» всі суб'єкти господарської діяльності мають право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів [8]. Оскільки економічна інформація змінюється швидкими темпами – оновлення відбувається в середньому раз на 2 роки, що особливо актуально для фінансових ринків, які залежать від великої кількості зовнішніх чинників, то це потребує постійних інновацій в сфері інформаційних комунікацій (інфоінновацій).

На фінансовому ринку, що являє собою сферу грошових операцій, де об'єктом угоди виступають вільні грошові кошти населення, суб'єктів господарювання і державних структур, надані користувачеві під цінні папери або у вигляді позики, виділяють фінансову інновацію. Фінансова інновація, так само як і будь-яка інша інновація, потребує використання значних масивів інформації і може бути реалізована у формі нового фінансового продукту (опціони, свопи) чи операції (надання однієї і тієї ж послуги різними способами: одержання кредиту класичним способом, через пластикову карту, векселем у виді овердрафта, з використанням електронного банкінгу тощо), а також організаційної інновації (транснаціональні і віртуальні банки тощо). В свою чергу, попит на фінансовий продукт чи операцію, визначає ступінь новизни цих видів нововведень. [3].

Варто зазначити, що найчастіше управлінські рішення щодо введення нових видів товарів чи послуг на ринку, в тому числі фінансовому, приймаються у різних обставинах по відношенню до ризику. Ці умови традиційно класифікуються як умови визначеності, ризику та невизначеності ситуації, виходячи з наступного поділу інформації:

- повна інформація;
- неповна інформація чи така, що швидко змінюється;
- повна невизначеність.

Визначеність означає, що кожне рішення однозначно призводить до єдиного можливого результату. Невизначеність, що є більш реалістичним передбаченням, – це можливість здійснення кількох варіантів з різною імовірністю.

Розробляючи нові засоби та інструменти інформаційного забезпечення ринку фінансових послуг, варто пам'ятати, що в інноваційній сфері виникає ризик невизнання суспільної необхідності проведених досліджень, а значить можливих втрат, що виникають в результаті хибно обраних пріоритетів.

Відповідно основними чинниками ризику на ринку фінансових послуг виступають:

- особливості ринку фінансових послуг;
- динаміка попиту на фінансові послуги;
- зміни інвестиційної спроможності економічних суб'єктів;
- зміна пропозицій послуг на фінансовому ринку, поява нових видів фінансових послуг;
- асиметричність інформації на фінансовому ринку.

Асиметричність інформації означає неоднаковий рівень поінформованості ринкових суб'єктів ринку фінансових послуг, що зумовлений швидкими, непередбачуваними змінами зовнішнього середовища. Усунення цієї асиметричності, тобто одержання постійної достовірної інформації, виступає одним з найголовніших способів зниження ризику, в т.ч. ризику на фінансовому ринку.

Асиметрія інформації на ринку фінансових послуг має чимало особливостей [3, с.239], але, напевно, найважливішою з них є те, що неповна або неточна інформація на ринку фінансових послуг може викликати недовіру у клієнта, який буде прагнути або дешевше придбати фінансову послугу, або не купувати її взагалі. Це може негативно вплинути на ринок більшою мірою, ніж на товарних ринках, оскільки фінансові послуги характеризуються високою еластичністю попиту і не є товарами першої необхідності.

Найважливіші способи подолання асиметричності інформації на фінансових ринках з метою побудови ефективної системи інформаційного забезпечення діяльності фінансових установ можна розглядати на двох рівнях:

макроекономічному: тут визначальну роль мають взяти на себе органи державної влади шляхом регулятивного впливу на економіку, оскільки асиметричність інформації зумовлює помилкові рішення суб'єктів ринку фінансових послуг, а, отже, і значні фінансові ризики;

мікроекономічному: в цьому напрямі проблему асиметричності інформації можна вирішити шляхом формування фінансовими установами власної ділової репутації і системи гарантій, а також за допомогою використання кращих світових практик.

Ефективне функціонування ринків фінансових послуг передбачає зниження інформаційної асиметрії на основі розвитку спеціалізованих учасників ринків, таких як брокери, консультанти, бюро кредитних історій. У недалекому майбутньому, у зв'язку з розвитком ІТ- та інтернет-технологій, можлива поява більш досконалих скорингових програмних моделей, що дають змогу більшою мірою знизити інформаційні бар'єри [4].

Сучасний фінансовий ринок, функціуючи на основі новітніх інформаційних технологій, потребує зведення часу обороту капіталу до гранично малих величин і появи нових фінансових інститутів та інструментів. Як правило, інтенсивне перетворення інфраструктурних основ фінансових ринків, особливо в частині розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, характеризується визначальним значенням останніх в створенні умов для ефективного функціонування в світовій фінансовій системі нових форм прояву або фінансових продуктів (кредитні картки, електронні гроші тощо). Зростання ролі окремих суб'єктів ринку фінансових послуг, необхідність їх цілеспрямованої взаємодії один з одним і зовнішнім середовищем становить проблему формування організаційно-економічного механізму управління розвитком фінансового ринку. Одним з найважливіших елементів ефективної системи управління цим розвитком виступає інформаційне забезпечення. Система інформаційного забезпечення повинна орієнтувати маркетингову (в напрямку надання споживачеві повної та якісної інформації), а через неї інноваційну, інвестиційну і виробничу діяльність економічних суб'єктів фінансового ринку на виявлення і всебічне використання існуючих та перспективних ринкових можливостей, підтримуючи певний баланс зовнішніх і внутрішніх резервів розвитку ринку фінансових послуг, з метою досягнення успіху в конкуренції, максимізації поточних та майбутніх доходів.

Література

1. Россоха В.В. Інформаційне забезпечення управління інноваційним розвитком підприємства / В.В. Россоха // Збірник наукових праць «Інформаційні ресурси та їх використання в агропромисловому виробництві». – №4. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 274 с. – С.60-67.
2. Ковальчук В. Моделі ринків з асиметричною інформацією у дослідженнях нобелівських лауреатів / В. Ковальчук // Вісник ТНЕУ. – 2009. – №3. – С.123-132.
3. Коваль В.В. Інноваційні трансформації на фінансовому ринку в умовах розвитку інфокомунікацій / В.В. Коваль // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія «Економіка». – 2012. – Випуск 1(57). – С.149-156.
4. Раделицький Ю.О. Асиметрія інформації на ринку фінансових послуг / Ю.О. Раделицький // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.9. – С.238-241.
5. Петраков Н.Я. Русская рулетка: экономический эксперимент ценою 150 миллионов жизней / Н.Я. Петраков. – М.: Экономика, 1998. – 286 с.
6. Національна інноваційна система України: проблеми і принципи побудови / Макаренко І.П., Копка П.М., Рогожин О.Г., Кузьменко В.П. / За ред. І.П.Макаренка. – К.: Інститут проблем національної безпеки, 2007. – 520 с.
7. Соснін О. Інформаційна сфера в реалізації інтересів інноваційного розвитку нації // Віче. – 2011. – №15. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2675>
8. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про інформацію» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – №32. – ст.313.